



Bruselis, 2020 04 30
C(2020) 2655 final

KOMISIJOS NUOMONĖ

2020 04 30

**pateikta pagal Reglamento (ES) 2019/943 20 straipsnio 5 dalį, dėl Lietuvos įgyvendinimo
plano**

(TEKSTAS AUTENTIŠKAS TIK LIETUVIŲ KALBA)

KOMISIJOS NUOMONĖ

2020 04 30

pateikta pagal Reglamento (ES) 2019/943 20 straipsnio 5 dalį, dėl Lietuvos įgyvendinimo plano

(TEKSTAS AUTENTIŠKAS TIK LIETUVIŲ KALBA)

I. PROCEDŪRA

2019 m. gruodžio 20 d. Komisija gavo Lietuvos įgyvendinimo planą, parengtą pagal Reglamento (ES) 2019/943 (toliau – Elektros energijos reglamentas) 20 straipsnio 3 dalį. Elektros energijos reglamento 20 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės, turinčios išteklių adekvatumo problemų, įgyvendinimo plane pateiktų priemonių, kuriomis siekiama pašalinti reglamentavimo iškraipymus arba išspręsti savo rinkų nepakankamumo problemą.

Pagal Elektros energijos reglamento 20 straipsnio 5 dalį Komisija privalo pateikti nuomonę dėl to, ar siūlomos priemonės ir jų priėmimo tvarkaraštis yra pakankami, kad būtų pašalinti reglamentavimo iškraipymai arba išspręsta rinkos nepakankamumo problema.

II. ĮGYVENDINIMO PLANO APRAŠYMAS

Lietuvos įgyvendinimo plane siūloma įgyvendinti toliau nurodytas priemones.

1. Bendrosios didmeninės kainos taikymo sąlygos

Kitos paros ir einamosios paros elektros energijos kainos didmeninėse rinkose ribojamos tik taikant technines kainų ribas.

2. Balansavimo rinkos

- (a) Lietuva įsipareigoja ne vėliau kaip iki jos dalyvavimo būsimoje ES rankinio dažnio atkūrimo rezervų („mFRR“) platformoje pradžios dienos nebetaikyti viršutinių kainų ribų, išskyrus pagal Komisijos reglamento (ES) 2017/2195¹ (toliau – Reglamentas dėl elektros energijos balansavimo gairių) 30 straipsnio 2 dalį nustatytus techninius kainų apribojimus.
- (b) Iki 2021 m. sausio 1 d. Lietuva pagal Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių 53 straipsnį pradės taikyti 15 minučių atsiskaitymo už disbalansą laikotarpį.
- (c) Ne vėliau kaip iki sinchronizacijos su kontinentine Europa užtikrinimo dienos Lietuva atliks atsiskaitymo už disbalansą modelio pakeitimus, susijusius su automatinio dažnio atkūrimo rezervų („aFRR“) balansavimo energijos rinkos

¹ 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės (OL L 312, 2017 11 28, p. 6).

įgyvendinimu, ir perdavimo sistemos operatorių (PSO) finansinio neutralumo mechanizmo pakeitimus, susijusius su PSO tarpusavio atsiskaitymo mechanizmu.

- (d) Lietuva įsipareigoja ne vėliau kaip 2025 m. nustatyti stygiaus kainodaros funkciją.
- (e) Lietuva įsipareigoja ne vėliau kaip sinchronizacijos su kontinentine Europa užtikrinimo dieną dalyvauti esamose bendro išteklių iš dažnio išlaikymo rezervų (FCR) pirkimo iniciatyvose.
- (f) Lietuva įsipareigoja pagal Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių 20 straipsnį dalyvauti ES rankinio dažnio atkūrimo rezervų platformoje, kai ji pradės veikti.
- (g) Lietuva įsipareigoja ne vėliau kaip sinchronizacijos su kontinentine Europa užtikrinimo dieną pagal Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių 21 straipsnį dalyvauti būsimoje ES automatinio dažnio atkūrimo rezervų platformoje.
- (h) Lietuva įsipareigoja ne vėliau kaip sinchronizacijos su kontinentine Europa užtikrinimo dieną pagal Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių 22 straipsnį dalyvauti būsimoje ES disbalanso pasiskirstymo nustatymo platformoje.

3. Reguliavimas apkrova

- (a) Lietuva įsipareigoja iki 2023 m. pabaigos įdiegti centralizuoto elektros energijos vartojimo duomenų kaupimo ir mainų platformą (duomenų centrą), skirtą energetikos rinkos dalyviams.
- (b) Ne vėliau kaip 2021 m. sausio 1 d. bus nustatytas atskiras nepriklausomų telkėjų vaidmuo – jie galės dalyvauti didmeninėje ir balansavimo rinkose.
- (c) Atskirais etapais bus įdiegti pažangieji skaitikliai:
 - ne vėliau kaip 2023 m. gruodžio mėn. – namų ūkių vartotojams, suvartojantiems daugiau kaip 1 000 kWh per metus (jų suvartojama elektros energija sudaro apie 90 proc. visos suvartojamos elektros energijos);
 - po 2024 m. – namų ūkių vartotojams, suvartojantiems mažiau kaip 1 000 kWh per metus.
 - Lietuva įsipareigoja pagal Direktyvos (ES) 2019/944² (toliau – Elektros energijos direktyva) 21 straipsnį pažangiaisiais skaitikliais aprūpinti prašymą pateikusius vartotojus, kurie padengs su jais susijusias išlaidas.

² 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (OL L 158, 2019 6 14).

4. Mažmeninės rinkos. Reguliuojamos kainos

Reguliuojamų kainų taikymas nutraukiamas trimis etapais:

- (a) ne vėliau kaip 2021 m. sausio 1 d. – namų ūkių vartotojams, kurių 2019 m. birželio 1 d. – 2020 m. gegužės 31 d. faktiškai suvartotos elektros energijos kiekis yra ne mažesnis kaip 5 000 kWh, namų ūkių vartotojams, kurių objektai yra prijungti prie vidutinės įtampos elektros energijos tinklų, ir tam tikrų išskirtinių grupių vartotojams, nurodytiems Elektros energetikos įstatyme (t. y. sodininkams, individualių automobilių garažų savininkų bendrijoms, bendrabučio tipo daugiabučių gyvenamųjų namų savininkų bendrijoms), išskyrus pažeidžiamus vartotojus;
- (b) ne vėliau kaip 2022 m. sausio 1 d. – namų ūkių vartotojams, kurių 2020 m. birželio 1 d. – 2021 m. gegužės 31 d. faktiškai suvartotos elektros energijos kiekis yra ne mažesnis kaip 1 000 kWh, išskyrus pažeidžiamus vartotojus;
- (c) ne vėliau kaip 2023 m. sausio 1 d. – kitiems namų ūkių vartotojams, kuriems elektros energija tiekama reguliuojama vieša elektros energijos kaina. Pažeidžiamiems vartotojams bus taikoma speciali tvarka (žr. toliau).

Jei iki reguliuojamų kainų taikymo pabaigos dienos vartotojas nebus sudaręs sutarties su nepriklausomu tiekėju, skirstomųjų tinklų operatorius 6 mėnesius teiks garantinio tiekimo paslaugą. Garantinio tiekimo paslaugos kaina apskaičiuojama vidutinei praėjusio ataskaitinio mėnesio elektros energijos biržos kainai, susiformavusiai Lietuvoje, pritaikius 1,25 koeficientą (išskyrus pažeidžiamus vartotojus). Jeigu vartotojas rinkoje įsitvirtinusio tiekėjo nepakeis, šis praėjus 6 mėnesių laikotarpiui galės nustatyti savo kainą (išskyrus pažeidžiamus vartotojus). Pažeidžiamiems vartotojams bus taikomas socialinis tarifas, kurį, remdamasi vidutine praėjusio ataskaitinio mėnesio elektros energijos biržos kaina Lietuvoje, nustato nacionalinė reguliavimo institucija. Įsipareigojimas laikytis šio reguliuojamų kainų taikymo nutraukimo tvarkaraščio yra atskiras įsipareigojimas, o tai reiškia, kad dėl bet kokio vėlavimo įgyvendinti papildomas priemonės, pavyzdžiui, diegti pažangiuosius skaitiklius, nutraukti kainų reguliavimą pagal tvarkaraštį nebus vėluojama.

5. Sujungimas

Lietuva remiasi Politinėmis Baltijos valstybių elektros energijos tinklų ir kontinentinės Europos tinklo sinchronizavimo per Lenkiją veiksnu gairėmis³. Be to, Lietuva nurodo, kad po sinchronizacijos elektros energijos importo iš Rusijos ir Baltarusijos į Baltijos elektros energijos sistemą nenumatoma.

³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_19_3337

III. PASTABOS

Remdamasi šiuo pranešimu, Komisija dėl įgyvendinimo plano pateikia toliau išdėstytas pastabas. Apskritai Komisija pakartoja, kad siekiant užtikrinti, jog pereinant prie neutralaus poveikio klimatui energijos sistemos būtų patiriama kuo mažiau išlaidų ir būtų užtikrintas tiekimo saugumas, labai svarbu kruopščiai įgyvendinti dokumentų rinkinyje „Švari energija visiems europiečiams“⁴ siūlomas taisykles.

1. Bendrosios pastabos dėl didmeninės rinkos

Komisija palankiai vertina tai, kad Lietuvoje kitos paros ir einamosios paros rinkose netaikomos viršutinės kainų ribos, išskyrus suderintas didžiausias ir mažiausias galutines kainas, kurios pagal Komisijos reglamento (ES) 2015/1222⁵ 41 straipsnio 1 dalį ir 54 straipsnio 1 dalį taikomos kitos paros ir einamosios paros prekybos rinkų susiejimo procesuose. Komisija supranta, kad Lietuvos PSO išlaiko tam tikrą gamybos pajėgumų kiekį ir, jei kainos pasiekia tam tikrą lygį, dėl jo teikia pasiūlymą kitos paros didmeninėje rinkoje, siekdamas aktyvinti šią gamybą. Komisija laikosi nuomonės, kad dėl šios tvarkos rinkoje gali būti iškreipiama kainodara, ir prašo Lietuvos šią tvarką peržiūrėti bei šiuos pasiūlymus pašalinti iš rinkos.

2. Balansavimo rinkos

Komisija palankiai vertina Lietuvos įsipareigojimą ne vėliau kaip iki jos dalyvavimo būsimoje ES rankinio dažnio atkūrimo rezervų platformoje pradžios dienos nebetaikyti viršutinių kainų ribų, išskyrus Komisijos reglamento (ES) 2017/2195⁶ (Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių) 30 straipsnio 2 dalyje nurodytus techninius kainos apribojimus.

Komisija palankiai vertina Lietuvos įsipareigojimą pagal Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių 20, 21 ir 22 straipsnius dalyvauti ES rankinio dažnio atkūrimo rezervų, automatinio dažnio atkūrimo rezervų ir disbalanso pasiskirstymo nustatymo platformose, taip pat esamose bendro išteklių iš dažnio išlaikymo rezervų (FCR) pirkimo iniciatyvose.

Komisija rekomenduoja, kad ne vėliau kaip sinchronizacijos su kontinentine Europa užtikrinimo dieną Baltijos regionas sudarytų vieną galios ir dažnio valdymo (LFC) bloką. Taip bus sudarytos sąlygos dažnio atkūrimo rezervų apimtį nustatyti Baltijos regiono lygmeniu. Komisijos nuomone, tai galėtų padėti Baltijos valstybėms gerokai sutaupyti. Be to, Komisija rekomenduoja, kad Lietuvos PSO, bendradarbiaudamas su savo kolegomis Baltijos regione, imtųsi reikiamų veiksmų siekdamas pagal Komisijos reglamento (ES) 2017/1485⁷

⁴ <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans>

⁵ 2015 m. liepos 24 d. Komisijos reglamentas (ES) 2015/1222, kuriuo nustatomos pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės (OL L 197, 2015 7 25, p. 24).

⁶ 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės (OL L 312, 2017 11 28, p. 6).

⁷ 2017 m. rugpjūčio 2 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės (OL L 220, 2017 8 25, p. 1).

165 ir 166 straipsnius sudaryti susitarimus su kaimyninių LFC bloką PSO dėl dažnio atkūrimo rezervų mainų ir dalijimosi jais.

Veiksminga stygiaus kainodara skatins rinkos dalyvius reaguoti į rinkos signalus ir užtikrinti išteklių parengtį tada, kai rinkai labiausiai jų reikia, ir užtikrins jiems galimybę susigrąžinti didmeninėje rinkoje patirtas išlaidas. Reglamento dėl elektros energijos balansavimo gairių 44 straipsnio 3 dalyje aprašomas papildomas (atskiras nuo atsiskaitymo už disbalansą) atsiskaitymo mechanizmas, skirtas atsiskaityti už balansavimo pajėgumų pirkimo išlaidas, administracines išlaidas ir kitas su balansavimu susijusias išlaidas, kurį geriausia įgyvendinti įvedant stygiaus kainodaros funkciją. Komisija palankiai vertina Lietuvos išipareigojimą nustatyti stygiaus kainodaros funkciją. Ji padės stygiaus situacijose balansavimo rezervų vertę geriau atspindėti energijos kainose ir taip sumažinti adekvatumo problemos mastą. Komisija ragina Lietuvą stygiaus kainodaros funkciją nustatyti kuo greičiau ir ne vėliau kaip jai pradėdant dalyvauti ES rankinio dažnio atkūrimo rezervų platformoje.

Be to, Komisija ragina Lietuvą apsvarstyti galimybę stygiaus kainodaros funkciją taikyti ne tik už balansavimą atsakingoms šalims, bet ir balansavimo paslaugų teikėjams. Taip būtų galima prisidėti prie tiekimo saugumo užtikrinant, kad už balansavimą atsakingoms šalims ir balansavimo paslaugų teikėjams už pagamintą / suvartotą energiją būtų taikoma ta pati kaina, nes šiuo atveju kainų diferenciacija gali lemti neefektyvų rinkos dalyvių arbitražą. Be to, Komisija mano, kad stygiaus kainodaros funkcija turėtų būti taikoma, kai sistemoje trūksta rezervų, ir ji turėtų būti suderinta taip, kad sistemoje pasibaigus rezervams balansavimo energijos kainos būtų padidintos iki prarastos apkrovos vertės.

3. Reguliavimas apkrova

Komisija atkreipia dėmesį, kad Lietuva nusprendė pažangiojo matavimo sprendimus diegti dviem pagrindiniais etapais. Ji nusprendė pirma įdiegti pažangiuosius skaitiklius su bazinėmis funkcijomis, o vėliau – pažangiuosius skaitiklius su visomis sistemos funkcijomis. Komisijos nuomone, Lietuva turėtų užtikrinti, kad namų ūkių, kuriuose suvartojama elektros energija sudaro 90 proc. visos suvartojamos elektros energijos, apskaitos taškuose pažangiosios matavimo sistemos su visomis funkcijomis būtų įdiegtos ne vėliau kaip 2024 m. Taip būtų užtikrintas derėjimas su duomenų centru, kuris padės įgyvendinti nuostatas dėl prieigos prie duomenų ir jų mainų (žr. Elektros energijos direktyvos 23 ir 24 straipsnius), veiklos pradžia ir remiamos vartotojams ir visai sistemai naudingos duomenimis grindžiamos naujoviškos energetinės paslaugos ir produktai.

Be to, Lietuva turėtų iš naujo apsvarstyti visas priemones, kuriomis galėtų paskatinti plačiau taikyti kainą grindžiamą reguliavimą apkrova ir taip padėti tikruoju laiku sekti pasiūlos ir paklausos balanso raidą ir sumažinti pikines apkrovas, be kita ko, diegdama pažangiąsias matavimo sistemas su būtinomis funkcijomis. Komisijos nuomone, visoje rinkoje įdiegus pažangiuosius skaitiklius bus sudarytos palankesnės sąlygos taikyti kainą grindžiamą reguliavimą apkrova ir sumažinti pikines apkrovas.

4. Mažmeninės rinkos. Reguliuojamos kainos

Komisija palankiai vertina Lietuvos įsipareigojimą iki ne vėliau kaip 2023 m. palaipsniui nutraukti reguliuojamų kainų taikymą mažmeniniu lygmeniu visiems vartotojams. Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad vartotojams (išskyrus pažeidžiamus vartotojus), kurie pasibaigus reguliuojamų kainų taikymui nepasirinko alternatyvaus tiekėjo, 6 mėnesius bus taikoma reguliuojama garantinio tiekimo paslaugos kaina. Be to, Komisija atkreipia dėmesį, kad, jei vartotojas nuspręstų rinkoje įsitvirtinusio tiekėjo nepakeisti, praėjus 6 mėnesių laikotarpiui toks tiekėjas gali minėtam vartotojui (išskyrus pažeidžiamus vartotojus) nustatyti savo kainą. Galiausiai Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad pažeidžiami vartotojai sudaro maždaug 6 proc. visų namų ūkių vartotojų ir jiems nuo kainų reguliavimo nutraukimo dienos bus taikomas socialinis tarifas.

Komisija norėtų pabrėžti, kad svarbu laikytis nauja redakcija išdėstytos Elektros energijos direktyvos 5 straipsnio. Visų pirma valstybės intervencinės priemonės nustatant elektros energijos tiekimo kainas vartotojams, išskyrus elektros energijos nepriteklių patiriančius ar pažeidžiamus namų ūkių vartotojus, turėtų būti nustatytos taikant tokią kainą, kuri viršytų sąnaudas, ir tokiu lygmeniu, kad galėtų būti užtikrinama veiksminga kainų konkurencija. Be to, viešųjų paslaugų įpareigojimai, susiję su kainų reguliavimu, turi būti nediskriminaciniai, todėl svarbu, kad įmonė (-ės), kuriai (-ioms) nustatomi tokie įpareigojimai, būtų skiriama (-os) remiantis skaidriais ir objektyviais kriterijais.

Komisija palankiai vertina Lietuvos įsipareigojimą užtikrinti, kad dėl bet kokio vėlavimo diegti pažangiuosius skaitiklius užbaigti kainų reguliavimo nutraukimo procesą nebus vėluojama. Komisija ragina Lietuvą įdiegti papildomų priemonių, kurios padėtų įgyvendinti kainų reguliavimo nutraukimo procesą, pavyzdžiui, remtis numatomu sukurti duomenų centru, kuris gali atlikti brokerio ir tarpininko keičiant tiekėją ir skatinant vienodas sąlygas vaidmenį.

5. Sujungimas

Komisija palankiai vertina Lietuvos įsipareigojimą Baltijos elektros energijos sistemą sinchronizuoti su kontinentinės Europos tinklu ir ragina Lietuvą toliau įgyvendinti susijusius projektus, pagal kuriuos, be kita ko, bendradarbiaujant su ES kaimyninėmis šalimis plėtojama tinklo infrastruktūra. Kad rinkos dalyviai galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus dėl investicijų į gamybą arba reguliavimą apkrova, svarbu, kad jie būtų tikri dėl būsimo jungiamųjų linijų pralaidumo. Todėl Komisija ragina Lietuvą, koordinuojant veiksmus su savo ES kaimyninėmis šalimis, rinkos dalyvius laiku ir aiškiai informuoti apie tikėtiną būsimo jungiamųjų linijų pralaidumo raidą.

6. Kitos rekomendacijos

Komisija rekomenduoja, kad Lietuva kartu su kitomis Baltijos regiono valstybėmis narėmis dėtų pastangas, kad pagal Elektros energijos reglamento 34–47 straipsnius būtų įsteigtas regioninis koordinavimo centras. Toks regioninis koordinavimo centras turėtų pradėti veikti iki 2022 m. liepos mėn. Regioniniai koordinavimo centrai remia vis labiau integruotą elektros

energijos sistemų visoje Sąjungoje eksploatavimą, užtikrindami efektyvų ir patikimą jų veikimą.

IV. IŠVADA

Pagal Elektros energijos reglamento 20 straipsnio 5 dalį Komisija ragina Lietuvą iš dalies pakeisti savo įgyvendinimo planą, kad kuo labiau atsižvelgtų į pirmiau pateiktas Komisijos pastabas. Lietuva raginama savo iš dalies pakeistą planą paskelbti per tris mėnesius ir apie tai informuoti Komisiją.

Pagal Elektros energijos reglamento 20 straipsnio 6 dalį Lietuva turi stebėti savo įgyvendinimo plano taikymą ir stebėsenos rezultatus skelbti metinėje ataskaitoje bei tą ataskaitą pateikti Komisijai. Toje ataskaitoje Lietuva turi paaiškinti, ar ir koku mastu rinkos reformos įgyvendinamos pagal suplanuotą tvarkaraštį, ir, jei tvarkaraščio nesilaikoma, paaiškinti priežastis.

Komisijos pozicija dėl šio konkretaus pranešimo nedaro poveikio jokiai kitai pozicijai, kurią ji gali priimti dėl bet kurios nacionalinės įgyvendinimo priemonės suderinamumo su ES teise.

Šį dokumentą Komisija paskelbs savo interneto svetainėje. Jame pateiktos informacijos Komisija nelaiko konfidencialia. Lietuva raginama per dešimt darbo dienų nuo šio dokumento gavimo pranešti Komisijai, ar ir kodėl, jos nuomone, pagal ES ir nacionalines konfidencialios verslo informacijos taisykles šiame dokumente yra konfidencialios informacijos, kurią ji norėtų išbraukti prieš paskelbiant šį dokumentą.

Priimta Briuselyje 2020 04 30

Komisijos vardu
Kadri SIMSON
Komisijos narė

